

3

Aanbieding rijksbegrotingen 2014

Aan de orde is de rijksbegrotingen voor het jaar 2014

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de minister van Financiën.

Minister **Dijsselbloem:**

Mevrouw de voorzitter. Het is een eer om hier de eerste Miljoenennota van het kabinet-Rutte/Asscher te mogen aanbieden. Deze Miljoenennota geeft antwoord op vragen over hoe Nederland er financieel-economisch voor staat en hoe het kabinet in 2014 en daarna werkt aan duurzaam economisch herstel. Onze economie kampt met kwetsbaarheden die zich over een lange periode hebben opgebouwd. Als gevolg van de financiële crisis zijn zij nu nadrukkelijk aan de oppervlakte gekomen. We hebben veel welvaarts-groei gefinancierd met schulden. Mede daardoor is er voor burgers, bedrijven en banken nu de noodzaak om hun balansen te versterken. Dit type balanscrisis leidt tot een langer en trager economisch herstel dan verwacht. We ondervinden daar nu de langdurige gevolgen van.

De eerlijke boodschap op deze Prinsjesdag is dan ook: er zijn geen snelle pijnloze oplossingen. Ook al is er de afgelopen jaren al veel gebeurd, we zijn er nog niet. Er is al hard gewerkt om de financiële sector gezond te maken, de rust in de eurozone te herstellen en te besparen op overheids-uitgaven, maar het evenwicht in onze economie is nog niet terug. Dat blijkt helaas uit de cijfers. De koopkracht zal volgend jaar volgens de raming van het Centraal Planbureau met 0,5% afnemen. Dat is al veel minder dan in de afgelopen jaren. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de recente afspraken over de pensioenpremies bij het ABP. De koopkracht van alle huishoudens daalt daardoor in doorsnee met 0,25% in plaats van met de berekende 0,5%. Als ook andere pensioenfondsen de premies verlagen in ruil voor minder pensioenopbouw, kan de koopkracht nog verder verbeteren. Ook de inflatie neemt komend jaar af. Het aantal werklozen loopt daarentegen nog op tot 685.000.

Hoewel Nederland nog altijd tot de rijkste en meest concurrerende landen van de wereld behoort, zijn we qua welvaart terug bij het niveau van 2007. We missen dus zes jaar groei. Anders gezegd: we zijn veel minder welvarend dan we voor de crisis dachten dat we nu zouden zijn. Gegeven de verwachte groei zullen we dat gat niet snel meer dichten. De aanpassing aan die nieuwe werkelijkheid is nog volop gaande.

Maar er is ook perspectief. Daarmee doel ik niet op de hoopvolle tekenen die zichtbaar zijn: berichten over de aantrekkende wereldhandel, over de uit het dal komende Europese economie of over Nederlandse bedrijven die nieuwe exportorders binnenhalen. We moeten immers voorzichtig zijn met voortijdig optimisme en het huidig herstel is nog pril. Met "perspectief" doel ik op een hervormings- en stimuleringsagenda waarmee we een basis leggen voor duurzaam financieel-economisch herstel. Dat is het perspectief waar het kabinet op koerst.

Er is dus werk aan de winkel. De drie uitgangspunten die wij daarbij hebben, zijn bekend: duurzame economische groei, de schatkist op orde en een evenwichtige inkomensverdeling. Het kabinet kondigde in het regeerakkoord hervormingen aan van de financiële sector, de woningmarkt, de pensioensector, de arbeidsmarkt, de zorg en de energie-sector. Deze voornemens zijn nu verder uitgewerkt in akkoorden en de daaruit volgende wetsvoorstellen zullen de basis voor ons herstel leggen. Al deze wetsvoorstellen, de verhuurderheffing, het Witteveenkader, de Participatiewet, de Wet werk en zekerheid, het wetsvoorstel Langdurige zorg, zijn hervormingen die financiële houdbaarheid en solidariteit met elkaar verbinden. We zien uit naar de inhoudelijke behandeling van deze voorstellen dit najaar in beide Kamers.

De fase van langzaam herstel en ingrijpende hervormingen vraagt veel van mensen, maar alleen zo kunnen we duurzaam herstel bereiken. Dat is belangrijk voor ons allemaal, en al helemaal voor jongere generaties. Een behoedzame invoering van ingrijpende veranderingen is geboden om verdere schokeffecten op de economie te voorkomen. Veel van de soms te lang uitgestelde hervormingen hebben nog tijd nodig om hun vruchten af te werpen. Daarom presenteert het kabinet in deze Miljoenennota ook een pakket maatregelen om de investeringen in Nederland op korte termijn weer op gang te brengen. Dat is een pakket van meerdere miljarden aan publiek en privaat geld, met maatregelen die bedoeld zijn om vermogens te mobiliseren en de woningmarkt en de bouw te ondersteunen, met maatregelen voor energiebesparing en extra kredietverlening voor het midden- en kleinbedrijf en met maatregelen voor grote investeringen van institutionele beleggers in de Nederlandse economie. Dat pakket is tot stand gekomen na overleg met banken, verzekeraars, institutionele beleggers, woningbouwcorporaties en natuurlijk alle partijen van het energieakkoord. In deze begroting wordt het onderwijs opnieuw ontzien en is ruimte gemaakt voor investeringen in de kwaliteit van het onderwijs.

Terwijl het in de afgelopen jaren economisch minder ging en de belastinginkomsten dus tegenvielen, zijn de overheids-uitgaven blijven stijgen. Denk aan WW-uitkeringen en oplopende zorgkosten. Dat is op den duur niet vol te houden. De overheid geeft in 2014 nog elke dag 55 miljoen meer uit dan er binnenkomt. Er is flink bezuinigd, maar we zijn nog niet minder gaan uitgeven; het is slechts minder meer. Als het kabinet geen aanvullende maatregelen zou nemen, zou het begrotingstekort volgend jaar oplopen tot bijna 4% van ons bruto binnenlands product. En zolang er een begrotingstekort is, neemt ook de overheidsschuld toe. Volgend jaar komt die uit op 466 miljard euro.

Wat betekent dat bedrag? We betalen 11 miljard euro rente per jaar en dat is meer dan we uitgeven aan het basisonderwijs voor anderhalf miljoen kinderen in ons land of aan alle wegen, spoor en dijken bij elkaar. Mocht de rente verder oplopen, dan komen investeringen in zulke broodnodige zaken steeds meer in het gedrang. Daarom bevat de Miljoenennota 2014 aanvullende besparingen van per saldo 6 miljard euro. Dat pakket is zo samengesteld dat het economisch herstel zo veel mogelijk ruimte krijgt. We gaan volgend jaar weer een half procent economische groei bereiken. Het begrotingstekort komt uit op 3,3% van het bbp. Daarmee houden we onze schuld en de rente die we daarover betalen, in de hand.

De sterke kant van Nederland is de stabiliteit en het goede ondernemingsklimaat. Dat komt mede doordat de inkomensverschillen relatief klein zijn en de sociale samenhang juist groot is. Dat maakt Nederland ook tot een prettig land om in te leven. Het kabinet vindt het belangrijk dat er juist in deze lastige tijd extra aandacht is voor mensen met de laagste inkomens, die de grootste moeite hebben om tegenslagen op te vangen. Daarom neemt het kabinet voor die groep aanvullende maatregelen, om te komen tot een evenwichtige verdeling van nadelige effecten.

Mevrouw de voorzitter. Dit is mijn slotsom: tot 2008 hebben we onze welvaart snel opgebouwd en we hebben daarbij risico's genomen die nu hun tol eisen. We zijn er lang van uitgegaan dat het groeipad almaar door zou lopen. Dat vergt nu veel van ons aanpassingsvermogen. Het kabinet spant zich nu in voor een duurzaam herstel en een stabiele toekomst. Met groei, maar zonder luchtballen. De aanpassing aan die nieuwe economische realiteit gaat nog met horten en stoten, maar met elkaar hebben wij de opdracht om het vertrouwen terug te brengen; het vertrouwen dat toekomst weer vooruitgang betekent.

De term "vooruitgang" past wonderwel bij deze dag, waarvan dit onderdeel, met het koffertje, in 1946 in gang is gezet door mijn voorganger Piet Lief tinck. Het koffertje symboliseerde voor hem het belang van gedegen staatsfinanciën voor de wederopbouw van het land. Lief tinck bracht in de zware jaren na de oorlog met strenge hand, maar met de blik gericht op een nieuwe tijd, de begroting weer op orde. Terugkijkend op zijn jaren als minister van Financiën heeft Lief tinck weleens gezegd dat een begroting opstellen geen kunde is, maar kunst. Zonder worsteling is de Miljoenennota van weinig waarde, zo leerde hij ons, en ik vind dat een inspirerende gedachte.

Mevrouw de voorzitter. Natuurlijk zijn de Miljoenennota en de bijbehorende stukken in deze digitale tijd à la minute te lezen via de rijksfinanciën-app en op rijksoverheid.nl, maar met veel genoegen bied ik u bij wijze van collectors' item het originele papieren exemplaar aan. Mevrouw de voorzitter. Het is een eer om hier de eerste Miljoenennota van het kabinet-Rutte/Asscher te mogen aanbieden. Deze Miljoenennota geeft antwoord op vragen over hoe Nederland er financieel-economisch voor staat en hoe het kabinet in 2014 en daarna werkt aan duurzaam economisch herstel. Onze economie kampt met kwetsbaarheden die zich over een lange periode hebben opgebouwd. Als gevolg van de financiële crisis zijn zij nu nadrukkelijk aan de oppervlakte gekomen. We hebben veel welvaarts-groei gefinancierd met schulden. Mede daardoor is er voor burgers, bedrijven en banken nu de noodzaak om hun balansen te versterken. Dit type balanscrisis leidt tot een langer en trager economisch herstel dan verwacht. We ondervinden daar nu de langdurige gevolgen van.

De eerlijke boodschap op deze Prinsjesdag is dan ook: er zijn geen snelle pijnloze oplossingen. Ook al is er de afgelopen jaren al veel gebeurd, we zijn er nog niet. Er is al hard gewerkt om de financiële sector gezond te maken, de rust in de eurozone te herstellen en te besparen op overheidsuitgaven, maar het evenwicht in onze economie is nog niet terug. Dat blijkt helaas uit de cijfers. De koopkracht zal volgend jaar volgens de raming van het Centraal Planbureau met 0,5% afnemen. Dat is al veel minder dan in de afgelopen jaren. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de

recente afspraken over de pensioenpremies bij het ABP. De koopkracht van alle huishoudens daalt daardoor in doorsnee met 0,25% in plaats van met de berekende 0,5%. Als ook andere pensioenfondsen de premies verlagen in ruil voor minder pensioenopbouw, kan de koopkracht nog verder verbeteren. Ook de inflatie neemt komend jaar af. Het aantal werklozen loopt daarentegen nog op tot 685.000.

Hoewel Nederland nog altijd tot de rijkste en meest concurrerende landen van de wereld behoort, zijn we qua welvaart terug bij het niveau van 2007. We missen dus zes jaar groei. Anders gezegd: we zijn veel minder welvarend dan we voor de crisis dachten dat we nu zouden zijn. Gegeven de verwachte groei zullen we dat gat niet snel meer dichten. De aanpassing aan die nieuwe werkelijkheid is nog volop gaande.

Maar er is ook perspectief. Daarmee doel ik niet op de hoopvolle tekenen die zichtbaar zijn: berichten over de aantrekkende wereldhandel, over de uit het dal komende Europese economie of over Nederlandse bedrijven die nieuwe exportorders binnenhalen. We moeten immers voorzichtig zijn met voortijdig optimisme en het huidig herstel is nog pril. Met "perspectief" doel ik op een hervormings- en stimuleringsagenda waarmee we een basis leggen voor duurzaam financieel-economisch herstel. Dat is het perspectief waar het kabinet op koerst.

Er is dus werk aan de winkel. De drie uitgangspunten die wij daarbij hebben, zijn bekend: duurzame economische groei, de schatkist op orde en een evenwichtige inkomensverdeling. Het kabinet kondigde in het regeerakkoord hervormingen aan van de financiële sector, de woningmarkt, de pensioensector, de arbeidsmarkt, de zorg en de energie-sector. Deze voornemens zijn nu verder uitgewerkt in akkoorden en de daaruit volgende wetsvoorstellen zullen de basis voor ons herstel leggen. Al deze wetsvoorstellen, de verhuurderheffing, het Witteveenkader, de Participatiewet, de Wet werk en zekerheid, het wetsvoorstel Langdurige zorg, zijn hervormingen die financiële houdbaarheid en solidariteit met elkaar verbinden. We zien uit naar de inhoudelijke behandeling van deze voorstellen dit najaar in beide Kamers.

De fase van langzaam herstel en ingrijpende hervormingen vraagt veel van mensen, maar alleen zo kunnen we duurzaam herstel bereiken. Dat is belangrijk voor ons allemaal, en al helemaal voor jongere generaties. Een behoedzame invoering van ingrijpende veranderingen is geboden om verdere schokeffecten op de economie te voorkomen. Veel van de soms te lang uitgestelde hervormingen hebben nog tijd nodig om hun vruchten af te werpen. Daarom presenteert het kabinet in deze Miljoenennota ook een pakket maatregelen om de investeringen in Nederland op korte termijn weer op gang te brengen. Dat is een pakket van meerdere miljarden aan publiek en privaat geld, met maatregelen die bedoeld zijn om vermogens te mobiliseren en de woningmarkt en de bouw te ondersteunen, met maatregelen voor energiebesparing en extra kredietverlening voor het midden- en kleinbedrijf en met maatregelen voor grote investeringen van institutionele beleggers in de Nederlandse economie. Dat pakket is tot stand gekomen na overleg met banken, verzekeraars, institutionele beleggers, woningbouwcorporaties en natuurlijk alle partijen van het energieakkoord. In deze begroting wordt het onderwijs

opnieuw ontzien en is ruimte gemaakt voor investeringen in de kwaliteit van het onderwijs.

Terwijl het in de afgelopen jaren economisch minder ging en de belastinginkomsten dus tegenvielen, zijn de overheids-uitgaven blijven stijgen. Denk aan WW-uitkeringen en oplopende zorgkosten. Dat is op den duur niet vol te houden. De overheid geeft in 2014 nog elke dag 55 miljoen meer uit dan er binnenkomt. Er is flink bezuinigd, maar we zijn nog niet minder gaan uitgeven; het is slechts minder meer. Als het kabinet geen aanvullende maatregelen zou nemen, zou het begrotingstekort volgend jaar oplopen tot bijna 4% van ons bruto binnenlands product. En zolang er een begrotingstekort is, neemt ook de overheidsschuld toe. Volgend jaar komt die uit op 466 miljard euro.

Wat betekent dat bedrag? We betalen 11 miljard euro rente per jaar en dat is meer dan we uitgeven aan het basisonderwijs voor anderhalf miljoen kinderen in ons land of aan alle wegen, spoor en dijken bij elkaar. Mocht de rente verder oplopen, dan komen investeringen in zulke broodnodige zaken steeds meer in het gedrang. Daarom bevat de Miljoenennota 2014 aanvullende besparingen van per saldo 6 miljard euro. Dat pakket is zo samengesteld dat het economisch herstel zo veel mogelijk ruimte krijgt. We gaan volgend jaar weer een half procent economische groei bereiken. Het begrotingstekort komt uit op 3,3% van het bbp. Daarmee houden we onze schuld en de rente die we daarover betalen, in de hand.

De sterke kant van Nederland is de stabiliteit en het goede ondernemingsklimaat. Dat komt mede doordat de inkomensverschillen relatief klein zijn en de sociale samenhang juist groot is. Dat maakt Nederland ook tot een prettig land om in te leven. Het kabinet vindt het belangrijk dat er juist in deze lastige tijd extra aandacht is voor mensen met de laagste inkomens, die de grootste moeite hebben om tegenslagen op te vangen. Daarom neemt het kabinet voor die groep aanvullende maatregelen, om te komen tot een evenwichtige verdeling van nadelige effecten.

Mevrouw de voorzitter. Dit is mijn slotsom: tot 2008 hebben we onze welvaart snel opgebouwd en we hebben daarbij risico's genomen die nu hun tol eisen. We zijn er lang van uitgegaan dat het groeipad almaar door zou lopen. Dat vergt nu veel van ons aanpassingsvermogen. Het kabinet spant zich nu in voor een duurzaam herstel en een stabiele toekomst. Met groei, maar zonder luchtballonnen. De aanpassing aan die nieuwe economische realiteit gaat nog met horten en stoten, maar met elkaar hebben wij de opdracht om het vertrouwen terug te brengen; het vertrouwen dat toekomst weer vooruitgang betekent.

De term "vooruitgang" past wonderwel bij deze dag, waarvan dit onderdeel, met het koffertje, in 1946 in gang is gezet door mijn voorganger Piet Liefstinck. Het koffertje symboliseerde voor hem het belang van gedegen staatsfinanciën voor de wederopbouw van het land. Liefstinck bracht in de zware jaren na de oorlog met strenge hand, maar met de blik gericht op een nieuwe tijd, de begroting weer op orde. Terugkijkend op zijn jaren als minister van Financiën heeft Liefstinck weleens gezegd dat een begroting opstellen geen kunst is, maar kunst. Zonder worsteling is de Miljoenennota van weinig waarde, zo leerde hij ons, en ik vind dat een inspirerende gedachte.

Mevrouw de voorzitter. Natuurlijk zijn de Miljoenennota en de bijbehorende stukken in deze digitale tijd à la minute te lezen via de rijksfinanciën-app en op rijksoverheid.nl, maar met veel genoegen bied ik u bij wijze van collectors' item het originele papieren exemplaar aan.

(Geroffel op de bankjes)

De voorzitter:

Ik zal er zuinig op zijn.

Ik dank de minister van Financiën voor het aanbieden van de begroting voor het jaar 2014.